

QUAN ĐIỂM CỦA HỒ CHÍ MINH VỀ CHỦ THỂ PHÁT TRIỂN KHOA HỌC, KỸ THUẬT, ĐỔI MỚI SÁNG TẠO, VÀ SỰ VẬN DỤNG TRONG BỐI CẢNH MỚI

★ TS NGUYỄN THÀNH TRUNG

Học viện Chính trị khu vực IV

- **Tóm tắt:** *Đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học và công nghệ là một trong những đột phá, giữ vai trò quan trọng trong thúc đẩy lực lượng sản xuất phát triển, nâng cao năng suất lao động, bảo đảm sự phát triển nhanh và bền vững của mỗi quốc gia. Ngay từ rất sớm, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã nhận thức rõ tầm quan trọng của khoa học, kỹ thuật và đổi mới sáng tạo đối với cách mạng Việt Nam. Bài viết tập trung luận giải những nội dung cơ bản trong quan điểm Hồ Chí Minh về chủ thể đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật và sự vận dụng những chỉ dẫn của Người trong bối cảnh mới.*
- **Từ khóa:** *Hồ Chí Minh; đổi mới sáng tạo; phát triển khoa học, kỹ thuật, công nghệ.*

1. Mở đầu

Trong tư tưởng Hồ Chí Minh, đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật được đề cập, luận giải gồm nhiều chủ thể. Trong đó, chủ thể tiên phong, lãnh đạo sự nghiệp đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật là Đảng Cộng sản Việt Nam; chủ thể quản lý là Nhà nước kiểu mới ở Việt Nam; chủ thể thực thi, sở hữu và thụ hưởng những thành quả là các tầng lớp nhân dân Việt Nam.

2. Nội dung

2.1. Quan điểm Hồ Chí Minh về chủ thể của đổi mới, sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật

Đảng Cộng sản Việt Nam - chủ thể lãnh đạo đổi mới, sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật

Đảng Cộng sản Việt Nam do Hồ Chí Minh sáng lập, rèn luyện và lãnh đạo, là một chính đảng thực sự cách mạng, hội tụ những phẩm chất ưu tú phù hợp với thời đại. Đảng là tổ chức của những con người ưu tú nhất trong xã hội Việt Nam, có cùng chí hướng, lý tưởng, cùng chung lợi ích, chung sứ mệnh. Đảng luôn là lực lượng tiên phong lãnh đạo mọi lĩnh vực đời sống xã hội, trong đó có đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật, công nghệ. Trong tư tưởng Hồ Chí Minh, vai trò chủ thể lãnh đạo sự nghiệp đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật của Đảng thể hiện ở các khía cạnh sau:

Đổi mới sáng tạo trong lĩnh vực tư tưởng, lý luận chính trị. Là người khai sáng vai trò chủ nghĩa Mác - Lênin trên mảnh đất hiện thực của

cách mạng Việt Nam, Hồ Chí Minh khẳng định: “Chỉ có sự lãnh đạo của một đảng biết vận dụng một cách sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin vào điều kiện cụ thể của nước mình thì mới có thể đưa cách mạng giải phóng dân tộc đến thắng lợi và cách mạng xã hội chủ nghĩa đến thành công”⁽¹⁾. Trong thực tế, chủ nghĩa Mác - Lênin đã được vận dụng một cách sáng tạo, phù hợp với thực tiễn cách mạng Việt Nam trong toàn bộ tiến trình cách mạng: từ cách mạng dân tộc dân chủ nhân dân đến cách mạng XHCN; từ khi đất nước chưa giành được độc lập, tự do đến khi đất nước có độc lập, tự do; từ trong bối cảnh chiến tranh đến bối cảnh hòa bình.

Đảng là chủ thể lãnh đạo thực hiện đổi mới sáng tạo. Hồ Chí Minh phân tích và chỉ rõ: Đảng thực hiện sứ mệnh “*đoàn kết, tập trung, thống nhất, kiên quyết, mưu trí và sáng tạo*”⁽²⁾. Sờ dĩ Đảng phải luôn có tinh thần đổi mới sáng tạo vì “Mỗi khi gặp tình hình mới, công tác mới, nhất là hiện nay từ chiến tranh đổi sang hòa bình, là một cuộc đổi mới rất lớn”⁽³⁾. Trong tiến trình lãnh đạo cách mạng, trước sự chuyển biến của tình hình Việt Nam và thế giới, Đảng phải thường xuyên phát huy và không ngừng nâng cao tinh thần đổi mới sáng tạo. Hồ Chí Minh đặc biệt lưu ý: “Trong những điều kiện như thế, chúng ta phải dùng những phương pháp gì, hình thức gì, đi theo tốc độ nào để tiến dần lên chủ nghĩa xã hội?... Muốn giải quyết tốt những vấn đề đó, muốn đỡ bớt mò mẫm, muốn đỡ phạm sai lầm, thì chúng ta phải học tập kinh nghiệm các nước anh em và áp dụng những kinh nghiệm ấy một cách sáng tạo”⁽⁴⁾. Để làm được như vậy, Người yêu cầu đội ngũ cán bộ, đảng viên của Đảng “phải thiết thực tổ chức bộ máy sản xuất mới, tích cực học tập quản lý kinh tế, cải tiến kỹ thuật”⁽⁵⁾. Người luôn nhắc nhở cán bộ, đảng viên phải “Gắng học thêm các thứ

khoa học và kỹ thuật chuyên môn”⁽⁶⁾. Theo Người, Đảng cách mạng chân chính phải là nơi hội tụ của đội ngũ tiên phong nhất về tư duy lý luận, nhận thức, về đạo đức cách mạng và về động cơ phấn đấu vì sự nghiệp chung của đất nước, của dân tộc.

Đảng không chỉ là một chủ thể đổi mới sáng tạo, mà còn là chủ thể khơi dậy năng lực và động lực đổi mới sáng tạo ở các chủ thể khác trong xã hội Việt Nam. Hồ Chí Minh nhấn mạnh: Đảng được nhân dân tin tưởng, được nhân dân coi là “đội tiên phong giác ngộ của mình”, vì Đảng “đã biết khơi nguồn lực lượng và sức sáng tạo của nhân dân”⁽⁷⁾, “tôn trọng và phát huy ý chí tích cực và tinh thần sáng tạo của quần chúng, bảo vệ sự sinh trưởng của lực lượng mới”⁽⁸⁾; đổi mới sáng tạo thành công là nhờ “biết dựa vào quần chúng, phát huy sức sáng tạo của quần chúng lao động”⁽⁹⁾. Vì vậy, Người nhắc nhở: để xây dựng thành công CNXH, “phải tạo mọi điều kiện cho nhân dân lao động có thể nắm được những hiểu biết khoa học, kỹ thuật; ra sức đào tạo thật nhiều cán bộ kỹ thuật, cán bộ quản lý cần thiết cho sản xuất phát triển”⁽¹⁰⁾. Muốn làm được như vậy, Đảng ta phải “trung thành với quyền lợi của giai cấp và của dân tộc, biết vận dụng một cách sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin vào hoàn cảnh cụ thể của nước ta và luôn luôn đi đúng đường lối quần chúng”⁽¹¹⁾.

Nhà nước kiểu mới ở Việt Nam - chủ thể quản lý sự nghiệp đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật

Nhà nước được xác lập từ thành quả của cuộc cách mạng toàn dân, Nhà nước thực sự của dân, do dân và vì dân. Theo tư tưởng Hồ Chí Minh, Nhà nước đó phải luôn bảo đảm và tạo điều kiện thuận lợi nhất cho sự nghiệp đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật.

Xét về thực chất, Nhà nước kiểu mới thể hiện tính mới ngay từ mô hình thiết kế chưa có tiền lệ ở Việt Nam. Đó là kết quả của quá trình tìm tòi, khảo nghiệm và nghiên cứu lý luận, tổng kết thực tiễn, thể hiện rõ nét tư duy đổi mới sáng tạo của Hồ Chí Minh. Trong hành trình tìm đường cứu nước, Hồ Chí Minh đã tiếp cận và khảo nghiệm các mô hình nhà nước ở các nước tiên tiến trên khắp thế giới, Người đã phân tích, chọn lọc, kế thừa, bổ sung và phát triển sáng tạo để xây dựng Nhà nước thực sự của dân, do dân và vì dân; khẳng định mọi quyền lực và lợi ích trong Nhà nước ấy đều thuộc về nhân dân cả về pháp lý và thực tiễn. Đó cũng là kiểu nhà nước luôn gắn bó chặt chẽ với mục tiêu giải phóng con người và phát triển xã hội.

Nhà nước kiểu mới ở Việt Nam là nhà nước luôn đổi mới sáng tạo trong cách thức tổ chức vận hành, trong quản lý, điều hành, phục vụ nhân dân, phục vụ sự nghiệp cách mạng; luôn đổi mới sáng tạo trong bối cảnh đất nước chiến tranh cũng như hòa bình; luôn đổi mới sáng tạo để giải quyết những khó khăn, vượt qua những thách thức, rào cản của thực tại để hướng đến một tương lai tốt đẹp hơn. Hồ Chí Minh nêu rõ: “Chính phủ là công bộc của dân vậy. Các công việc của Chính phủ làm phải nhằm vào một mục đích duy nhất là mưu tự do hạnh phúc cho mọi người. Cho nên Chính phủ nhân dân bao giờ cũng phải đặt quyền lợi dân lên trên hết thảy. Việc gì có lợi cho dân thì làm. Việc gì có hại cho dân thì phải tránh”⁽¹²⁾. Trong tình thế đất nước “vừa kháng chiến vừa kiến quốc”, vai trò chủ thể quản lý đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật của Nhà nước được thể hiện rõ trong mối quan hệ với nhân dân và với mục tiêu, nhiệm vụ cách mạng. Hồ Chí Minh phân tích: “Để thực hiện tốt nhiệm vụ cách mạng, Nhà nước ta phải phát triển quyền dân chủ và sinh

hoạt chính trị của toàn dân, để phát huy tính tích cực và sức sáng tạo của nhân dân, làm cho mọi người công dân Việt Nam thực sự tham gia quản lý công việc Nhà nước, ra sức xây dựng chủ nghĩa xã hội và đấu tranh thực hiện thống nhất nước nhà”⁽¹³⁾.

Trong tư tưởng Hồ Chí Minh, vai trò chủ thể quản lý đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật còn thể hiện sâu sắc trong việc xác định và thực hiện các mục tiêu chiến lược và nhiệm vụ cách mạng chung của đất nước. “Nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa tiến dần từ chế độ dân chủ nhân dân lên chủ nghĩa xã hội bằng cách phát triển và cải tạo nền kinh tế quốc dân theo chủ nghĩa xã hội, biến nền kinh tế lạc hậu thành một nền kinh tế xã hội chủ nghĩa với công nghiệp và nông nghiệp hiện đại, khoa học và kỹ thuật tiên tiến. Chính sách kinh tế của nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa là không ngừng phát triển sản xuất để nâng cao mãi đời sống vật chất và văn hóa của nhân dân”⁽¹⁴⁾.

Các lực lượng khác trong xã hội Việt Nam - chủ thể thực hiện, sở hữu và thụ hưởng các thành quả đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật

Đây là lực lượng đông đảo được tập hợp trong Mặt trận và các đoàn thể chính trị - xã hội, các chủ thể kinh tế, lực lượng trí thức; công nhân, nông dân. Theo Hồ Chí Minh: “Xây dựng chủ nghĩa xã hội là sự nghiệp của hàng triệu con người. Việc đưa nước nhà đến công nghiệp hóa, việc hợp tác hóa nông nghiệp, và mọi việc khác, chúng ta đều phải phát huy tính tích cực và tính sáng tạo của quần chúng, nắm vững thực tế, chớ nóng vội, chớ kiêu căng”⁽¹⁵⁾.

Khi bàn về chủ thể đổi mới sáng tạo với tư cách là toàn thể nhân dân, Hồ Chí Minh xác định: “Cách mạng là sự nghiệp của quần chúng, thắng lợi của cách mạng là do sự phấn đấu, hy

sinh và trí thông minh, sáng tạo của hàng triệu nhân dân”⁽¹⁶⁾. Người nhấn mạnh: “Công việc đổi mới, xây dựng là *trách nhiệm của dân*”⁽¹⁷⁾. Đây cũng chính là xuất phát từ quy luật, nguồn gốc và bản chất của chính trị, nhân dân chính là chủ thể của lịch sử, là người sáng tạo ra lịch sử. Người phân tích: “Quần chúng là những người sáng tạo, công nông là những người sáng tạo. Nhưng, quần chúng không phải chỉ sáng tạo ra những của cải vật chất cho xã hội. Quần chúng còn là người sáng tác nữa”⁽¹⁸⁾. Do vậy, Người tin rằng: “Chỉ cần chúng ta có đầy đủ ý thức làm chủ, tinh thần tập thể, kỷ luật và ra sức học tập, nâng cao trình độ văn hóa, kỹ thuật, có tinh thần sáng tạo, tìm tòi cái mới, học tập cái mới, ủng hộ cái mới, thực hiện cái mới thì việc gì chúng ta cũng làm được”⁽¹⁹⁾.

Trong tư tưởng Hồ Chí Minh, giai cấp công nhân là chủ thể có tinh thần đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật rõ nét nhất, bởi: “Đặc tính cách mạng của giai cấp công nhân là: kiên quyết, triệt để, tập thể, có tổ chức, có kỷ luật. Lại vì là giai cấp tiên tiến nhất trong sản xuất, gánh trách nhiệm đánh đổ chế độ tư bản và đế quốc, để xây dựng một xã hội mới, giai cấp công nhân có thể thấm nhuần một tư tưởng cách mạng nhất, tức là chủ nghĩa Mác - Lênin. Đồng thời, tinh thần đấu tranh của họ ảnh hưởng và giáo dục các tầng lớp khác”⁽²⁰⁾. Để phát huy tốt vai trò chủ thể đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật của giai cấp công nhân, theo Hồ Chí Minh: “mỗi một công nhân, đã là chủ của xí nghiệp, chủ nước nhà, *phải tự nguyện tự giác giữ kỷ luật lao động...* Muốn giữ kỷ luật lao động phải có tinh thần hăng hái, có tính sáng tạo”⁽²¹⁾. Từ đó, Người chỉ ra trách nhiệm của Đảng và tổ chức Công đoàn là “dựa vào lòng nồng nàn yêu nước và năng lực sáng tạo dồi dào của công nhân; dùng

phương pháp dân chủ mà đẩy mạnh phong trào thi đua sản xuất và tiết kiệm”⁽²²⁾; phải “xây dựng được một đội ngũ công nhân có giác ngộ cao, có lòng yêu nước và yêu chủ nghĩa xã hội nồng nàn, có tinh thần làm chủ tập thể, thực sự có trình độ văn hóa và khoa học, kỹ thuật để đóng góp ngày càng nhiều cho công cuộc chống Mỹ, cứu nước và sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội”⁽²³⁾.

Trong đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật, Hồ Chí Minh đặc biệt nhấn mạnh vai trò chủ thể của đội ngũ trí thức. Người phân tích: “Cách mạng xã hội chủ nghĩa gắn liền với sự phát triển khoa học và kỹ thuật, với sự phát triển văn hóa của nhân dân. Những người trí thức của chúng ta đã góp một phần xứng đáng trong kháng chiến”⁽²⁴⁾. Đồng thời, Người nhắc nhở “Đối với anh em lao động trí óc và cán bộ khoa học, kỹ thuật,... không ngừng tiến bộ, và thực hiện đoàn kết chặt chẽ giữa lao động trí óc và lao động chân tay”⁽²⁵⁾. Bên cạnh đó, với Hội Phổ biến khoa học và kỹ thuật - tổ chức đại diện của đội ngũ trí thức, Hồ Chí Minh cho rằng: Hội “có nhiệm vụ rất lớn trong việc thực hiện chính sách của Đảng và Nhà nước về công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội”⁽²⁶⁾. Các cán bộ hội phải “cố gắng rèn luyện mình thành những chiến sĩ xuất sắc trong công việc phổ biến khoa học, kỹ thuật”⁽²⁷⁾.

Về giai cấp nông dân trong đổi mới sáng tạo, Hồ Chí Minh nhấn mạnh: “cuộc vận động cải tiến quản lý hợp tác xã, cải tiến kỹ thuật đang lôi cuốn hàng triệu nông dân sôi nổi tham gia bàn định phương hướng và kế hoạch sản xuất, cải tiến kỹ thuật, tạo ra một chuyển biến mới trong nông nghiệp, một khí thế mới trong nông thôn ta”⁽²⁸⁾. Trong hoàn cảnh đất nước còn nhiều khó khăn, để trả lời câu hỏi “Thế nào là tính sáng tạo”, Hồ Chí Minh giải đáp ngắn gọn, đó

là “làm nhiều làm tốt, tìm hết mọi cách để tiến bộ mãi, đó là tính sáng tạo, đó là thái độ tiên tiến”⁽²⁹⁾. Người cũng luôn nhắc nhở phải “Phát huy tinh thần tích cực và sáng tạo của các xã viên, động viên tinh thần dám nói, dám nghĩ, dám làm đối với mọi công việc của hợp tác xã, nhất là đối với việc quản lý lao động, cải tiến kỹ thuật và đẩy mạnh sản xuất”⁽³⁰⁾.

Tựu trung lại, xác định đúng chủ thể đích thực của đổi mới sáng tạo là một trong những nội dung đặc sắc trong tư tưởng Hồ Chí Minh. Chủ thể của đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật được Người đề cập, luận giải ở nhiều phương diện, nhiều cấp độ với những vị trí, vai trò, sứ mệnh khác nhau. Trong đó, Đảng là lực lượng tiên phong đổi mới sáng tạo, giữ vai trò lãnh đạo để dẫn dắt sự nghiệp cách mạng đi đến thành công. Nhà nước thực hiện đổi mới sáng tạo trong quản lý điều hành để bảo đảm hiệu lực, hiệu quả cao. Mặt trận, các đoàn thể, các tổ chức khác trong xã hội Việt Nam đổi mới sáng tạo là để khẳng định và phát huy tối đa vai trò của mình trong sự nghiệp cách mạng chung.

Trong tư tưởng Hồ Chí Minh, chủ thể của đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật ở Việt Nam dù là ai, ở bất cứ địa vị nào thì cũng đều có chung sứ mệnh là học tập, làm việc, thi đua lao động, sản xuất, chiến đấu và cống hiến hết mình vì sự nghiệp chung của quốc gia, dân tộc. Mục tiêu cuối cùng của đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật chính là giải phóng năng lực con người một cách đầy đủ, toàn diện nhất.

Hồ Chí Minh luôn có niềm tin vào chủ thể đổi mới sáng tạo. Người chỉ ra rằng: “Nhân dân lao động ta rất giàu kinh nghiệm và tính sáng tạo, đất nước ta có rất nhiều của cải. Với quyết tâm của ta, với sự giúp đỡ của các nước anh em, nhất định chúng ta hoàn toàn có thể làm cho

nước ta giàu mạnh, dân ta sung sướng, theo kịp các nước anh em”⁽³¹⁾.

Mặc dù trong hoàn cảnh đất nước phải chống giặc ngoại xâm, là những kẻ thù hùng mạnh hàng đầu thế giới trong thế kỷ XX, có trình độ phát triển vượt trội hơn hẳn Việt Nam thời bấy giờ, song bằng tư duy đổi mới sáng tạo đột phá, Hồ Chí Minh đã vượt qua những giới hạn của thời đại để cải biến hiện thực, xoay chuyển cục diện chính trị - xã hội. Trên cơ sở tiếp cận và lĩnh hội chủ nghĩa Mác - Lênin, đồng thời học hỏi, tiếp thu tinh hoa văn hóa, tư tưởng của nhân loại, Người đã vận dụng một cách sáng tạo, linh hoạt vào điều kiện lịch sử cụ thể của Việt Nam qua đó đạt được những thành tựu vĩ đại: giành được độc lập dân tộc và tạo tiền đề quan trọng để đưa đất nước tiến lên CNXH, chủ nghĩa cộng sản; giải phóng đất nước và con người Việt Nam, tức là giải phóng những chủ thể của đổi mới sáng tạo; tạo môi trường và điều kiện thuận lợi nhất cho sự phát triển của khoa học, kỹ thuật.

2.2. Vận dụng quan điểm Hồ Chí Minh về chủ thể đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật trong thực tiễn Việt Nam hiện nay

Vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật trong bối cảnh mới, Đảng ta nhận định: “dự báo tình hình thế giới và khu vực tiếp tục có nhiều thay đổi rất nhanh, phức tạp, khó lường”⁽³²⁾. Đảng cũng nêu rõ: “Toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế tiếp tục tiến triển,... Cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư phát triển mạnh mẽ, tạo đột phá trên nhiều lĩnh vực, mang đến cả thời cơ và thách thức đối với mọi quốc gia... Biến đổi khí hậu, thiên tai, dịch bệnh và các vấn đề an ninh phi truyền thống khác, nhất là an ninh mạng, ngày càng tác động mạnh, nhiều mặt, đe dọa nghiêm trọng đến sự phát triển ổn định,

bền vững của thể giới, khu vực và đất nước ta”⁽³³⁾. Trong bối cảnh mới, Đảng và Nhà nước ta luôn đặc biệt coi trọng việc đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật, công nghệ. Thực sự coi phát triển giáo dục, đào tạo và khoa học, công nghệ là quốc sách hàng đầu, nhằm đào tạo nhân lực, bồi dưỡng nhân tài, nâng cao dân trí, chấn hưng dân khí.

Nhận thức về đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật, công nghệ trong bối cảnh mới, Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội (bổ sung, phát triển năm 2011) khẳng định: “khoa học và công nghệ giữ vai trò then chốt trong việc phát triển lực lượng sản xuất hiện đại... Phát triển khoa học và công nghệ nhằm mục tiêu đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, phát triển kinh tế tri thức, vươn lên trình độ tiên tiến của thế giới”⁽³⁴⁾. Tinh thần ấy được hiến định trong Hiến pháp năm 2013: “Phát triển khoa học và công nghệ là quốc sách hàng đầu; khoa học và công nghệ giữ vai trò then chốt trong sự nghiệp phát triển kinh tế - xã hội của đất nước”.

Tiếp nối quan điểm đó, các văn kiện quan trọng của Đảng, Nhà nước về khoa học và công nghệ trong các nhiệm kỳ đại hội XI, XII, XIII đã cụ thể hóa hệ thống pháp luật, chính sách phát triển khoa học và công nghệ ngày càng hoàn thiện, hiệu quả quản lý nhà nước từng bước được nâng lên. Đại hội XIII của Đảng xác định: “phát triển mạnh mẽ khoa học, công nghệ

và đổi mới sáng tạo nhằm tạo bút phá nâng cao năng suất, chất lượng, hiệu quả và sức cạnh tranh của nền kinh tế”⁽³⁵⁾. Đảng nhấn mạnh: “Thúc đẩy phát triển mạnh mẽ khoa học, công nghệ và đổi mới sáng tạo để bút phá về năng suất, chất lượng, hiệu quả và sức cạnh tranh trong bối cảnh cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư”⁽³⁶⁾.

Trong bối cảnh mới, với tinh thần đổi mới sáng tạo, coi phát triển khoa học, kỹ thuật, công nghệ là động lực quan trọng, Đảng ta xác định mục tiêu chiến lược phát triển đất nước đến năm 2030, tầm nhìn đến năm 2045: “Trên nguyên tắc bảo đảm tính khoa học và thực tiễn; kế thừa và bổ sung phù hợp với những thay đổi trong từng giai đoạn phát triển của đất nước; đồng thời nghiên cứu, tham khảo kinh nghiệm của các nước và những chuẩn mực phát triển chung

của thế giới, chúng ta xác định (...): Đến năm 2025: Là nước đang phát triển, có công nghiệp theo hướng hiện đại, vượt qua mức thu nhập trung bình thấp. Đến năm 2030: Là nước đang phát triển, có công nghiệp hiện đại, thu nhập trung bình cao. Đến năm 2045: Trở thành nước phát triển, thu nhập cao”⁽³⁷⁾.

Nhằm thực hiện mục tiêu trên, đổi mới sáng tạo được coi là động lực, phương thức và là chìa khóa để phát triển giai đoạn mới. Nghị quyết 57-NQ/TW ngày 22-12-2024 của Bộ Chính trị về “đột phá phát triển khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số quốc

Các văn kiện quan trọng của Đảng, Nhà nước về khoa học và công nghệ trong các nhiệm kỳ đại hội XI, XII, XIII đã cụ thể hóa hệ thống pháp luật, chính sách phát triển khoa học và công nghệ ngày càng hoàn thiện, hiệu quả quản lý nhà nước từng bước được nâng lên. Đại hội XIII của Đảng xác định: “phát triển mạnh mẽ khoa học, công nghệ và đổi mới sáng tạo nhằm tạo bút phá nâng cao năng suất, chất lượng, hiệu quả và sức cạnh tranh của nền kinh tế”.

gia” nhấn mạnh: “Phát triển khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số quốc gia là đột phá quan trọng hàng đầu, là động lực chính để phát triển nhanh lực lượng sản xuất hiện đại”. Trên cơ sở đó, Nghị quyết xác định các chủ thể đổi mới sáng tạo trong giai đoạn hiện nay: “Tăng cường sự lãnh đạo toàn diện của Đảng, phát huy sức mạnh tổng hợp của doanh nhân, doanh nghiệp và Nhân dân đối với phát triển khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số quốc gia”⁽³⁸⁾.

Thành quả quan trọng mà đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật, công nghệ ở Việt Nam đạt được trong thời gian gần đây là sự xác lập được hệ thống thể chế, thiết chế và cơ chế vận hành hiệu lực, hiệu quả trong đời sống xã hội; góp phần làm cho “Đất nước ta chưa bao giờ có được cơ đồ, tiềm lực, vị thế và uy tín quốc tế như ngày nay”⁽³⁹⁾. Nhiều mô hình đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật, công nghệ ra đời như: Trung tâm đổi mới sáng tạo quốc gia, hay các phong trào xây dựng nông thôn mới, hội quán nông dân, cà phê doanh nhân,... Cùng với đó, nhiều phương thức đánh giá năng lực đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật, công nghệ ở Việt Nam cũng được áp dụng như: GII, PCI, PAPI,... Vai trò của các chủ thể đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật, công nghệ (Đảng, Nhà nước, doanh nghiệp và nhân dân) đã và đang được phát huy mạnh mẽ hiện nay.

Để tiếp tục phát huy vai trò của các chủ thể và thúc đẩy sự nghiệp đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật, công nghệ theo chỉ dẫn của Hồ Chí Minh ở nước ta trong bối cảnh hiện nay, cần tập trung thực hiện đồng bộ các nhiệm vụ, giải pháp chủ yếu sau:

Một là, tiếp tục hoàn thiện thể chế, chiến lược về đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học,

kỹ thuật, công nghệ phù hợp với cơ chế thị trường và môi trường cạnh tranh quốc tế. Bảo đảm tính đồng bộ trong phát triển các lĩnh vực khoa học tự nhiên, khoa học kỹ thuật và công nghệ, khoa học xã hội và nhân văn, khoa học lý luận chính trị. Hoàn thiện chính sách đào tạo, bồi dưỡng, thu hút, trọng dụng và đãi ngộ nhân tài, trí thức, chuyên gia đầu ngành, nhất là trong lĩnh vực khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo. Hoàn thiện pháp luật về quyền sở hữu trí tuệ, bảo đảm lợi ích của các chủ thể đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật, công nghệ. Tạo môi trường pháp lý thuận lợi để các chủ thể phát triển, khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật, công nghệ.

Hai là, đẩy mạnh việc hình thành đồng bộ và hoàn thiện hệ thống thiết chế về đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật, công nghệ. Đẩy mạnh tiến trình chuyển đổi số quốc gia, xây dựng và hoàn thiện Chính phủ số, phát triển nền kinh tế số, xã hội số. Nâng cao năng lực, hiệu quả hoạt động của Trung tâm Đổi mới sáng tạo quốc gia và các cơ sở nghiên cứu trên cả nước. Phát triển mạnh thị trường khoa học và công nghệ, hình thành hệ sinh thái khởi nghiệp về đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật, công nghệ.

Ba là, lan tỏa mạnh mẽ tinh thần đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật, công nghệ đến mọi chủ thể của đời sống xã hội, hình thành văn hóa khởi nghiệp đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật, công nghệ trong nước, nhằm khơi dậy và phát huy tiềm năng, nội lực, lợi thế, khơi dậy khát vọng phát triển hướng tới phồn vinh, hạnh phúc. Nâng cao hiệu quả thực hiện các chính sách giáo dục và đào tạo, khoa học và công nghệ nhằm xây dựng nguồn nhân lực chất lượng cao trong tất cả các ngành, lĩnh vực, các cấp, địa phương đáp ứng tốt đòi hỏi của thực

tiền đất nước trong bối cảnh Cách mạng công nghiệp lần thứ tư.

Bốn là, tăng cường hợp tác và hội nhập quốc tế về khoa học, kỹ thuật, công nghệ và đổi mới sáng tạo. Tích cực, chủ động mở rộng và nâng cao hiệu quả hợp tác, nghiên cứu, ứng dụng và chuyển giao công nghệ với các đối tác tiên tiến trên thế giới. Gắn hợp tác quốc tế với nhu cầu của các lĩnh vực đời sống xã hội. Đẩy nhanh tiến độ thực hiện các nội dung hợp tác đã ký kết với các đối tác nước ngoài về lĩnh vực khoa học, công nghệ và đổi mới sáng tạo. Tăng cường các hoạt động giao lưu, trao đổi học thuật quốc tế, hình thành xu thế đi tắt, đón đầu và vượt trước.

3. Kết luận

Đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật, công nghệ là một phương diện của phát triển lực lượng sản xuất, xét về thực chất xuất phát từ nhân tố con người, của con người, do con người và vì con người. Nói cách khác, con người chính là chủ thể, là trung tâm và là động lực của chính sách phát triển khoa học, kỹ thuật, công nghệ và đổi mới sáng tạo - những nội dung này đã được Hồ Chí Minh đề cập, luận giải từ rất sớm, hệ thống và sâu sắc.

Việc làm rõ hệ thống quan điểm của Hồ Chí Minh về chủ thể đổi mới sáng tạo, phát triển khoa học, kỹ thuật và vận dụng chỉ dẫn của Người có ý nghĩa hết sức quan trọng. Đó là cơ sở lý luận để nâng cao nhận thức toàn diện và sâu sắc về giải phóng con người, phát huy năng lực của chủ thể đổi mới sáng tạo; phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao, đáp ứng tốt yêu cầu của sự nghiệp cách mạng Việt Nam thời kỳ đẩy mạnh CNH, HĐH đất nước và hội nhập quốc tế. Đó cũng là cơ sở để Đảng và Nhà nước ta hoạch định chiến lược xây dựng và hoàn thiện hệ thống thể chế, thiết chế và cơ chế thúc đẩy đổi mới sáng tạo, phát triển khoa

học, kỹ thuật, công nghệ; hoạch định chiến lược tổng thể về phát triển nhanh và bền vững đất nước ta đến năm 2030, tầm nhìn 2045 và các giai đoạn kế tiếp □

Ngày nhận bài: 19-3-2025; Ngày bình duyệt: 08-5-2025; Ngày duyệt đăng: 22-5-2025.

Email tác giả: trung.hcma@gmail.com

(1), (2), (23) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, t.15, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2011, tr.391, 314, 679.

(3), (7) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, t.9, Sđd, tr.31, 412-412.

(4), (18) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, t.11, Sđd, tr.92, 559.

(5), (9), (10), (19), (25), (31) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, t.13, Sđd, tr.69, 69, 69, 71, 434, 71.

(6), (17) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, t.6, Sđd, tr.298, 232.

(8), (13), (14), (15), (24), (30) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, t.12, Sđd, tr.54, 374, 372, 55, 371, 359.

(11), (16), (26), (27), (28) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, tập 14, Sđd, tr.28, 467, 98, 99, 276.

(12) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, t.4, Sđd, tr.21

(20) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, t.8, Sđd, tr.256.

(21), (22), (29) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, t.10, Sđd, tr.478, 192, 479.

(32), (33), (35), (37) ĐCSVN: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, t.I, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2021, tr.30, 30-31, 40, 36.

(34) ĐCSVN: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2011, tr.78.

(36), (39) ĐCSVN: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, t.II, Sđd, tr.130, 322.

(38) Bộ Chính trị: *Nghị quyết số 57-NQ/TW ngày 22-12-2024 về Đột phá phát triển khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số quốc gia*.